

What if some of them are passul eidim?

In general we have a rule that עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה - that testimony by a group of witnesses of whom some are invalid, invalidates the entire testimony, and we have the jury strike it from their memory.

תוספות מסכת גיטין דף יח עמוד ב

אמרי לה פסול דאתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא - וא"ת מאי שנא מגט מקושר דאמר לקמן בסוף הזורק (דף פב.) אי בעי חתים קרוב בין בתחילה בין באמצע בין בסוף וי"ל דשאני גט מקושר דעדיו שלשה ושנים מהן הכשרין חתומין עליו לשם עדות הלכך לא אתי לאיחלופי אבל הכא שאין צריך כי אם שנים משום עדות יאמרו דשנים הראשונים ודאי הם לשם עדות ואתי לאיחלופי אבל קשה דאמר חזקיה מלאוהו בקרובים כשר ומשמע בהדיא בפ' המגרש (לקמן פז:) דמילתיה דחזקיה גבי מילוי שני שיטין שהרחיק מן הכתב איתמר ואומר ר"ת כיון דעדיו הגט אין חותמין זה בלא זה סברי שהראשונים הם עיקר עדות לפי שחתמו הראשונים לפני כל העדים אבל התם בשאר שטרות כשרואים שקרובים חתומין תחילה יאמרו אותם שמצאו תחילה החתימו תחילה או אחרי כן חתמו למילוי ואור"ת דאפילו מאן דפסיל הכא לא פסיל אלא בתחילה אבל באמצע וסוף כשר דכיון דלא הוי בתחילה לא אתי לאיחלופי והא דתניא בתוספתא ומייתי לה בריש גט פשוט (ב"ב דף קסב:) היו לו ארבעה וחמשה עדים חתומים על השטר ונמצאו שנים הראשונים קרובים או פסולים תתקיים העדות בשאר כך היא הגירסא בתוספתא אומר ר"ת דנקט שנים הראשונים לרבותא דאע"פ שנראה יותר שהם עיקר העדות וכ"ש אם נמצאו אמצעיים או אחרונים קרובים או פסולים תתקיים העדות בשאר ואין נראה לר"ת דאי כשר בשטרות שנים קרובים בין בתחלה בין באמצע בין בסוף נחוש דלמא אתי לקיומיה בשנים קרובים או בחד קרוב וחד כשר וליכא למימר דלעולם לא מקיים עד שיכירו כל החתימות שבשטר ואף על גב דבגט מקושר מקיימין מכל תלתא דאית ביה התם משום דאטרחהו רבנן להחתיים על כל קשר לא אטרחהו לקיים כולם אבל הכא דכמה דבעי מחתיים בעי קיום בכלהו דהא אמרינן בגט פשוט לא שנו אלא בין העדים לכתב אבל בין העדים לאשרתא אפי' הרחיק שיטה אחת פסול ופריך בין העדים לכתב נמי ליחוש דלמא כתב הוא ועדיו בשיטה אחת ואמר לרבות בעדים הוא דעבדי ומשני כל כי ה"ג אין מקיימין אותו מעדים של מטה אלא מעדים של מעלה משמע דבעלמא מכל תרי דאית ביה מקיימין ואי הוה צריך לקיים כל החתימות לא הוה פריך מידי וחזר בו ר"ת ומפרש כמו שמפרש בהלכות גדולות דדוקא נקט בברייתא שנים הראשונים קרובים כו' דתלינן דחתמו לכבוד או למילוי לכך תתקיים העדות בשאר אבל נמצא מן האמצעיים או מן האחרונים קרוב או פסול עדותו בטלה דודאי לשם עדות חתמו והכי קאמר בגט פשוט (ב"ב דף קסג:) כל כי האי גוונא אין מקיימין מעדים של מטה אלא מעדים של מעלה אבל בעלמא אדרבה הוי איפכא דאין מקיימין מעדים שלמעלה אלא מעדים של מטה ומאן דמכשיר הכא לא מכשיר אלא בתחילה אבל בסוף פסול לכולי עלמא וא"ת למאן דאמר משום עדים דדעת בעל השטר להחתיים משום עדים והם חותמין לפי דעתו אמאי תלינן בשאר שטרות שחתמו למילוי לישיילינהו כי היכי דשיילינן התם למיחזי אתיתו כו' ואמר רבינו תם דשאני שטר דעדים החתומים נעשה כמו שנחקרה עדותם בב"ד.

רמב"ם הלכות גירושין פרק ט

הלכה כו

אמר לעשרה כתבו גט לאשתי אחד כותב על ידי כולם, כולכם כתבו אחד מהם במעמד כולם, הוליכו גט זה לאשתי מוליכו אחד מהן על ידי כולם, כולכם הוליכו גט זה לאשתי מוליכו אחד מהן במעמד כולם.

הלכה כז

אמר לעשרה כתבו גט וחתמו ותנו לאשתי אחד מהן כותב ושנים מהן חותמין ואחד מהן נותנו לה, ואפילו היה הכותב אחד משני העדים שחתמו בו והוא השליח שנתנו לה הרי זה כשר, אמר להן כולכם חתומו כולם

מתיבתא דרקיעא: לעילוי נשמת הרב בן-ציון בן הרב יחזקאל ואסתר מרים

חותמין, ואם מנאן בין שמנה כולם בין שמנה מקצתן ואמר להן חתומו הרי זה כאומר כולכם חתומו ושנים שחותמין בתחלה הן משום עדים והשאר משום תנאי. לפיכך אם היו השאר פסולין או חתמו זה היום וזה למחר אפילו לימים הרבה הרי זה כשר, מת אחד מהן קודם חתימה הרי זה גט בטל, היה אחד משנים הראשונים פסול הרי זה גט פסול שמא יאמרו עד פסול כשר בעדות שאר שטרות בעת שיהיו העדים רבים, ולא הכשירוהו בגט שעדין רבים אלא מפני שעדי מסירה הן העיקר.

+/השגת הראב"ד/ היה אחד מן השנים הראשונים פסול הרי זה גט פסול שמא יאמרו עד פסול כשר לעדות. א"א נ"ל שיש כאן שבוש ואולי יאמר דשאר שטרות אם יאמר לעדים רבים כלכם חתומו אפילו אחד מהם פסול הכל בטל שאין אומרין בשאר עדויות שהשאר משום תנאי שאין זה דומה למילאהו בקרובין הואיל וזימן את כולם לעדות ויש לזה פנים. +

הלכה כח

תקנו חכמים שהאומר לרבים לכתוב גט או לחתום או להוליך גט לאשתו, אם לכתיבה אומר להן כל אחד מכם יכתוב גט לאשתי, וכן להולכה יאמר כל אחד מכם יוליך, ואם לחתימה יאמר להן כל שנים מכם יחתמו בגט זה ויתנו לאשתי.

הלכה כט

ולמה אמרו חכמים עידי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה, גזירה שמא יאמר לרבים כולכם חתומו אם תאמר חותמין זה שלא בפני זה שמא יעידו שנים ותטול הגט בידה ותחשוב שכבר העידו בו ועדיין לא נתקיים התנאי.

רמב"ם הלכות עדות פרק ה הלכה ו

שטר שהיו עדיו מרובין ונמצא אחד מהן קרוב או פסול או שהיו בהם שנים קרובים זה לזה, והרי אין העדים קיימין כדי לשאול אותן, אם יש שם עדות ברורה שכולם ישבו לחתום שהרי נתכוונו להעיד הרי זה בטל, ואם לאו תתקיים העדות בשאר, ולמה מקיימין העדות בשאר שהרי אפשר שחתמו הכשרים והניחו מקום לגדול לחתום ובא זה הקרוב או הפסול וחתם שלא מדעתם.

רדב"ז הלכות עדות פרק ה הלכה ו

[ו] שטר שהיו עדיו וכו'. כן כתב הרי"ף פ"ק דמכות בשם גאון וכ"כ ר"ח. וא"ת היכי מפיקין ממונא מספיקא ולא זו בלבד אלא דטריף משעבדי בהאי שטרא. וי"ל דהא דאמר רבי אחד ד"מ ואחד ד"נ חומרא בעלמא דמן התורה תתקיים העדות בשאר וכיון דהוי ספיקא במלתא דרבנן אזלינן לקולא ומקיימין ליה לשטרא:

כסף משנה הלכות עדות פרק ה הלכה ו

[ו] שטר שהיו עדיו מרובים וכו'. דעת רבינו בזה כדעת הרי"ף בשם גאון פ"ק דמכות (דף ו') ופרק ב' דגיטין (דף י"ח): אמרינן חתום בתחילה פי' בשנים הראשונים קרוב או פסול אמרי לה כשר דתנאי הוא ואמרי לה פסול משום דאתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא ופסק רבינו בפ' תשיעי מהל' גירושין כלישנא בתרא דפסול ונתן ז"ל שם טעם למה בשטרות פסול ובגיטין היה כשר אילולי שגזרו משום שאר שטרות משום דבגיטין עיקר הדבר בהם עדי מסירה שאפילו חתום בעדים צריך ליתנו לה בפני עדים וכיון דאיכא עדי מסירה לא נחוש לעדי חתימה אבל השטרות אף על פי שכשרים בעדי מסירה מכל מקום אין כ"כ עיקר בהם עדי מסירה כמו בגיטין והא דתניא בבתרא ריש פ' גט פשוט (דף קס"ב:) היו ארבעה או חמשה חתומים על השטר ונמצאו שנים הראשונים קרובים או פסולים תתקיים העדות בשאר מפרשה רבינו כשאין שם עדים שישבו כלם לחתום וההיא דגיטין בשיש עדים שישבו כלם לחתום וסובר רבינו דשנים ראשונים לרבותא נקטיה אף על פי שנראה יותר שהם עיקר העדות וכל שכן אם נמצאו אמצעים או אחרונים קרובים או פסולים תתקיים העדות בשאר. ואם תאמר כיון דלא פסלינן בגיטין משום שאר שטרות אלא כשהפסול חתום בתחלה משמע דבאמצע או בסוף כשר בין בגיטין בין בשאר שטרות ואם כן היה לו לרבינו לכתוב שטר שהיו עדיו מרובין ונמצא אחד משנים הראשונים קרוב או פסול יש לומר דלעולם בשטרות בין בתחלה בין באמצע בין בסוף פסולים אם ישבו כולם

לחתום אבל בגיטין כיון דמשום גזירה דשטרות הוא דוקא כשחתומים בתחלה פסלין להו משום דאתו לאחלופי שנראה שהם היו עיקר החתימה אבל כשהם באמצע או בסוף מימר אמרי שנים הראשונים חתמו לשם עדים והשאר למלויי בעלמא ולא אתו לאיחלופי ואף על גב דקי"ל עדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד דמי ואם כתב ידם יוצא ממקום אחר אינן נאמנין לומר אנוסים היינו הכא אם היו קיימים היו נאמנים לומר אם כולם ישבו לחתום אם לאו משום דאתרע שטרא שחתומים בו קרובים או פסלים:

חידושי ר' חיים הלוי הלכות עדות פרק ה הלכה ו

[ו] שטר שהיו עדיו מרובין ונמצא אחד מהם קרוב או פסול או שהיו בהם שנים קרובים זה לזה והרי אין העדים קיימים כדי לשאול אותן אם יש שם עדות ברורה שכולם ישבו לחתום שהרי נתכונו להעיד ה"ז בטל ואם לאו תתקיים העדות בשאר, ולמה מקיימין העדות בשאר שהרי אפשר שחתמו הכשרים והניחו מקום לגדול לחתום ובא זה הקרוב או הפסול וחתם שלא מדעתם עכ"ל.

והנה קשה, מה מועיל לנו זה שאפשר להיות שחתמו זה שלא בפני זה, אבל הרי אפשר להיות ג"כ שחתמו זה בפני זה, דאז הוי נמצא אחד מהן קרוב או פסול דבטלה עדות השאר והשטר בטל, ואיך מקיימין השטר מספיקא, וצ"ל דאמרינן על זה עדים החתומים על השטר נעשה כמו שנחקרה עדותן בבית דין, וחזקה דאין העדים חותמין על השטר אלא א"כ נעשה בכשרות, והוי ככל פסולין דעלמא דאנוסין ופסולי עדות וקטנים דמבואר בכתובות דף י"ח [ע"ב] דדינו של שטר הוא דהעדים החתומין בו נכלל בעדותן שנעשה בכשרות, והכי נמי העדים מעידים דליכא בהאי שטרא הפסול של נמצא אחד מהם קרוב או פסול. וכן מבואר להדיא בתוס' גיטין דף י"ח [ע"ב] ובתוס' ב"ב דף קס"ב [ע"ב] שכתבו דתלינן דלמילוי חתמו, ושוב הקשו על זה דאיך תלינן דלמילוי חתמו נישילינהו וכמבואר במכות דף ו' [ע"א] דשיילינן להו אי למחזי אתיתו או לאסוודי אתיתו, ותיריך ר"ת דשאני שטר דעדים החתומין על השטר נעשה כמו שנחקרה עדותן בבית דין, והיינו כמו שכתבנו. אלא דלפי זה הרי קשה דברי הרמב"ם דפסק דאם עדי השטר בעצמן אומרים או שיש שם עדות ברורה שכולן ישבו לחתום ה"ז בטל, והלא מבואר בכתובות דף י"ח דאין נאמנים לפסולו, ומשום דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, וכן איתא בדף י"ט שם דגם שנים אחרים הבאין לפסול את השטר חשיבי תרי ותרי לגבי עדי השטר, וא"כ הכא אם אך נימא דנחקרה עדותן בבית דין דלית בהו פסולא דנמצא אחד מהן קרוב או פסול, א"כ אמאי מהימני הם בעצמם או סהדי אחריני לומר שישבו כולן כאחת לחתום, אלא ודאי דהרמב"ם סובר דעל זה דאין בהן קרוב או פסול לא אמרינן הך דינא דעדים החתומין על השטר נעשה כמו שנחקרה עדותן בבית דין, ולפי זה הדרא הקושיא לדוכתה הא דבסתמא מכשרינן השטר משום שיכול להיות שחתמו זה שלא בפני זה, והרי אכתי ספיקא הוי ואיך מקיימין השטר מספיקא, וצ"ע.

ובעיקר דברי הרמב"ם, דגם בשטר איתא להך דינא דנמצא אחד מהם קרוב או פסול עדות כולם בטלה, צ"ע, דהלא הך דינא הוא רק כשנצטרפו יחד הכשרים והפסול בחדא הגדה ובחדא קבלת עדות, דהיינו בבית דין אחד, וא"כ הרי לא שייך זאת אלא בעדות בעל פה, דאית בה דין קבלת עדות בבית דין, ושייך בהו צירופא דחדא הגדה וחדא קבלת עדות, משא"כ בשטר דלית ביה דין קבלת עדות בבית דין, וכל יסוד דינו הוא מה דעדים החתומים על השטר נעשה כמו שנחקרה עדותן בבית דין, וא"כ הא נמצא דכל עד בפני עצמו בחתימתו נעשית עדותו כמו שנחקרה בבית דין, אבל צירופא דחדא הגדה הרי לית בהו, כיון דאין כאן דין ב"ד המצרפן, והרי זה כמו שהעידו בשתי בתי דינין, דלית בהו צירופא, והרי הן נחשבינן כשתי הגדות נפרדות, וא"כ איך שייך בשטר הך דינא דנמצא אחד מהן קרוב או פסול עדות כולן בטלה, וצ"ע.

ונראה לומר, דהנה יסוד ההילכתא של שטרות, שהשטר מועיל ושהוא כעדות, הא עיקרה הוא דין הגדת עדות, וזהו עצמו של שטר מה שהוא לפנינו עדות חקורה, דהלא ההילכתא של שטרות היא דעדים החתומין על השטר נעשה כמו שנחקרה עדותן בבית דין, דכל זה לא שייך אלא לענין דין הגדת עדות וקבלת עדות בבית דין, והיינו דזהו כל דינו של שטר מה שהוא לפנינו עדות שנחקרה ונתקבלה כבר, אכן לענין עצם דין עדות, דהיינו גוף העדים של ראיית המעשה, לזה לא שייך כלל ההילכתא של שטרות, ודין עדותם בזה כדין כל עדות שבתורה, ופשוט דעצם העדות נעשית בשעת ראיית המעשה האמורה בשטר זה. אלא דנראה דגם עשיית השטר עצמו ג"כ חשיבא מעשה, ובשעה שהעדים חותמין הויין אינהו גופייהו עדי ראייה של מעשה זה של עשיית השטר, והשטר הוא הגדת העדים של מעשה זה. ויסוד לזה, מהא דפריך הגמ' בסנהדרין דף ל"ב [ע"ב] על שט"ח המאוחרין אמאי כשרים והא בעינן דרישה וחקירה, הרי דזמנו של שטר הנכתב כראוי חשוב דרישה וחקירה לענין קיום העדות שבשטר, וקשה דהרי כל דרישה וחקירה פירושה זמן המעשה ולא זמן העדות, וא"כ מאי מהניא הא דנכתב בו זמן כתיבת השטר, והא אכתי זמן העדות הוא דהוי ולא זמן המעשה,

מתיבתא דרקיעא: לעילוי נשמת הרב בן-ציון בן הרב יחזקאל ואסתר מרים

והיה צריך להיות בדיון דרישה וחקירה שיהא נכתב זמן המעשה, כגון בשטרי הלואה יהא נכתב זמן ההלואה וכדומה, אלא ודאי דעיקר המעשה שעליו תסוב ותתקיים העדות שבשטר זה הוא עשיית השטר, ולהכי הוא דהוי זמן עשיית השטר במקום דרישה וחקירה של עשיית המעשה, וכל שטר הבא לפנינו הוא עצמו במקום קבלת העדות בבית דין, וראיית המעשה ועיקר העדות היא בעת חתימתו, שאז הם דנעשים עדי ראיית מעשה שטר זה.

אשר לפי זה נראה, דאם באנו לדון בדיון צירוף עדי שטר דינים חלוק, דאם נדון על עצם הגדת העדות האמורה בשטר זה, דהוא זה מההילכתא דעדים החתומין על השטר נעשה כמו שנחקרה עדותן בבית דין, בזה אמרינן, כיון דכל עד בפני עצמו הגדתו היא כמו שנחקרה בבית דין, על כן הוי דינים כמו שהעידו בשתי בתי דינים, ואין אחד שייך לחברו בדיון הגדתו, מה שאין כן אם באנו לדון על העדים עצמן בעיקר עדותן, בזה שהן עצמן עדי שטר זה, עדי מעשה השטר ועדי ראיית מעשה זה, בזה שפיר מצטרפין יחד כדין כל עדיות דעלמא, דכולהו כת אחת של עדות הם לעשיית השטר ולראיית מעשה זה. אשר לפי זה ניחא הא דפסק הרמב"ם דאם ישבו כולן כאחת לחתום על השטר והיה אחד מהם קרוב או פסול בטלה עדות כולן, וכבר הקשינו על זה דהא הויין שתי עדיות בשתי ב"ד דלא מצטרפי יחד ולית בהו דין נמצא אחד מהם קרוב או פסול, אכן מעתה הרי ניחא, דהרי הך דינא דנמצא אחד מהם קרוב או פסול שייך בין בהגדה בין בראיה, וכדתנן במכות דף ו' דאם נתכונו להעיד בטלה עדות כולן, ופסק כן הרמב"ם בפ"ה שם, וכיון שישבו כולן כאחת והוו כת אחת בעצם העדות ובראיית המעשה, שפיר בטלה עדות כולן מדין נמצא אחד מהם קרוב או פסול בשעת ראייה. ובאמת שכן הוא מבואר מתוך דברי הרמב"ם עצמן שכתב ז"ל אם יש שם עדות ברורה שכולן ישבו לחתום שהרי נתכונו להעיד ה"ז בטל, וצ"ע דלמה לנו להך טעמא דנתכונו להעיד, והרי חתימתן היא עדות והגדת עדות, א"כ למה לנו שם כוונה להעיד, אלא ודאי דעיקר הפסול של נמצא אחד מהם קרוב או פסול שבשטר הוא רק משום עצם עדותן וראיית המעשה, ולא משום הגדתן שבשטר, ועל כן צריכין בהו לטעמא דנתכונו להעיד, כדין נמצא אחד מהם קרוב או פסול בשעת ראייה, והיינו כמו שכתבנו.

אכן אכתי צ"ע על דברינו, דנראה דכל עדים החתומין על השטר, מכיון דחלות הדין שטר הוא ע"י כל חתימה בפני עצמו, א"כ ממילא דכל אחד עיקר מה שנעשה עד הוא על חלות הדין שטר דאתי מכח חתימת עצמו, אבל על חלות דין שטר שמכח יתר עדים החתומין בו על זה לא הוי עד כלל, ונמצא דכל עדי שטר עדות המעשה וראיית המעשה שלהן מיוחדות וחלוקות הן, דכל עד הוי דין ראיית עדותו רק על זה הדין שטר שנעשה בחתימתו, ולפי זה הלא נסתר מה שכתבנו דדיינין בשטר הך דינא דנמצא אחד מהן קרוב או פסול עדות כולן בטלה על עצם העדים בעת חתימתם, משום דחשיבא אז ראיית עדות של כולם יחד, ומעתה הרי נסתר זאת, כיון דראיית כל אחד מהעדים היא על מעשה בפני עצמו, ולית כאן כלל הך פסולא דקרוב או פסול של שעת ראייה, ודלא כמו שכתבנו.

אכן נראה, דאם באנו לדון בעיקר דין עדותן, שהן עדים שיהא נעשה על ידם שטר שיהא בו דין קנין ושעבוד וכדומה, בזה הרי הן עדות אחת על מעשה אחת, וכולהו כת אחת של עדות הם, ורק דאח"כ בעשיית השטר בחתימתן הוא דנחלקין ממילא לשתי מעשיות ע"י ההילכתא דשטרות הנאמר בדיון חתימת עדים. ואשר על כן, נהי דעיקרו של שטר ועשייתו הוא חתימת העדים, אבל מ"מ דין עדות שבשטר זה הרי לאו בחתימה תליא מילתא, כ"א בהעדים גופייהו, במה שהן עצמן דין עדים בהן, בזה הוא שהשטר נעשה ומתקיים על ידם, וזהו עיקר המעשה שמעידין עליו, ועשיית השטר ממילא הוא דקאתי, דבזה שהן הן העדים ממילא שחתימתן מועלת לאשוויי שטרא, וא"כ כיון דבעצמן של עדים ועיקר עדותן הן כת אחת על מעשה אחד, על כן שפיר חייל עלייהו דין נמצא אחד מהם קרוב או פסול של שעת ראייה.

ונראה דגם בחתימתן ג"כ דינן מתחלק, דבדין שטר חשוב מעשה בפ"ע בחתימתו, אבל לענין דין עדות ודין ראיית העדות שיש בשעת חתימתן חשיבא ראייה אחת של עדות, דהואיל ועיקר העדים כת אחת הן, א"כ ממילא דגם החתימות שיש בהן דין חלוקת שטר מ"מ ראי' אחת של עדות היא.

(ויסוד לכל זה, מהא דאיתא בסנהדרין דף ל' דתניא לעולם אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד ריב"ק אומר אפילו בזה אחר זה, ואין עדותן מתקיימת בב"ד עד שיעידו שניהם כאחד, ר"נ אומר שומעין דבריו של זה היום וכשיבא חבירו למחר שומעין את דבריו, וקשה לפי זה מכל שטרות דעלמא, דכל עד בפ"ע הוי כמו שנחקרה עדותו בב"ד, והוי כמו שהעידו בשתי בתי דינים, והוי עדות מיוחדת בהגדה, דאין עדותן מתקיימת לרבנן דר"נ, וכדאיתא בב"ב דף קס"ה דשני עדים שהעידו בשתי ב"ד בפ"ע תליא בפלוגתא דר"נ ורבנן, וכן לענין דין ראיית חתימתן דהיא בכלל ראיית המעשה הא היא ג"כ עדותן חלוקה ומיוחדת, כיון דכל אחד ראייתו מיוחדת על חתימתו לבד, דלא מצטרפי לרבנן דריב"ק דס"ל דאין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד, וא"כ איך מצינו שטרות לרבנן. ובע"כ צ"ל דשטרות שאני, דכך היא ההילכתא של שטרות שתתקיים ותצטרף עדותן. או דנימא כמו שהערני אחד קצת, לפמש"כ למעלה בדברי הרמב"ם בפ"ג מהל' עדות עיין שם

מתיבתא דרקיעא: לעילוי נשמת הרב בן-ציון בן הרב יחזקאל ואסתר מרים

דבשטרות ליתנייהו לכולהו דיני דהגדת עדות וקבלת עדות, ממילא לית בהו גם הך דינא דמיוחדת. אבל הרי כל זה לא שייך רק לענין דין מיוחדת של הגדת עדות, דבזה שפיר מועיל השטר, וזהו עיקר ההילכתא שהשטר הוא במקום הגדת עדים וקבלתם, ועדים החתומין בו נעשה כמו שנחקרה עדותו בב"ד כהלכתה, משא"כ לענין דין עצם העדים וראיית המעשה והעדות, דזה לא שייך כלל לההילכתא דשטרות, ועדי שטר שוין בזה בדינים לשאר עדיות, וא"כ אם נימא דגם לענין ראיית המעשה הויין עדות מיוחדת, הא אכתי קשה לרבנן דריב"ק דאיך מצינו שטרות בעולם, והלא אין עדותם מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד. אלא ודאי כמש"כ, דרק בהלכות שטרות הוא דהויא ראיית חתימתן ראי' מיוחדת, אבל לענין דין עדות שבה, וכן לענין דין עצם העדים וראייתן אין בהן דין מיוחדת כלל, כי אם דהויין כת אחת ועדות אחת, ושפיר מצטרפי עדי שטר גם לרבנן דריב"ק. וכן הוא להדיא בב"ב דף קס"ה שם דלרבנן דריב"ק אין עדי השטר מצטרפין כשחתמו זה שלא בפני זה, וזהו להדיא כמש"כ, דבישבו כולן לחתום כאחת הויא עדות אחת, בין לענין עצם העדים ובין לענין ראיית עדותם. אשר לפ"ז מתבארים היטב דברי הרמב"ם כמש"כ, דזה שכתב דדין נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדות כולם בטלה נהג גם בשטר, הוא משום דין קרוב או פסול של שעת ראי', ולא משום פסול הגדה, ולהכי הוא דתלאה בטעמא דנתכוונו להעיד, דהוא מדיני ראיית העדות, וכש"נ.)

(ונראה להוכיח עוד כדברינו. דהנה קשה עוד על הא דנהג דין נמצא אחד מהן קרוב או פסול בשטרות, לפי מה דאייתא במכות דף ו' אמר רבא והוא שהעידו כולם בתוך כדי דיבור, ר"ל דאז נחשבין כולן עדות אחת, ומשום דכל בתכ"ד הרי יכול העד הראשון לחזור בו ולומר שקר העדתי, ועל כן עדיין לא נשלמה עדותו לגמרי, והויין כולו כחדא עדות. והרי נראה, דחלוק בזה עדות בע"פ מעדות שבשטר, דבעדות בע"פ אם אמרו העדים תכ"ד מעדותן עדות שקר העדנו, אף אם יתברר אח"כ שהעדו הראשונה היתה אמת וחזרתן היתה שקר, מ"מ עדותן הראשונה מיהא בטלה, ואף על גב דחזרתן אין בה ממש כיון דהיתה בשקר, אבל מ"מ מאחר דבעינן שיעידו עדותן לפני ב"ד ושב"ד יקבלו עדותן, ועל כן כיון דתכ"ד חזרו לפני ב"ד וקי"ל דתכ"ד כדיבור דמי, א"כ נהי דחזרתן היתה בשקר, אבל לפני ב"ד מיהא לא העידו עדות זו האמתית, כיון דחזרו ובטלו דבריהם לפני ב"ד בתכ"ד, ונמצא דלא היתה כאן הגדה לפני ב"ד כלל, והויא עדות שלא נתקבלה בב"ד עדיין, משא"כ בשטר, אם העד שחתם חזר בו בתכ"ד ואמר עדות שקר העדתי, אם יתברר אח"כ שעדות חתימתו היתה אמת וחזרתן היתה שקר, השטר קיים למפרע, ולא שייך לומר דהא מיהא חזר בו מהגדתו, כיון דעדו שבשטר הרי אין בה דין הגדה לאחרים, ואין בה דין קבלת עדות בב"ד, ורק דעדו מתקיימת ונחקרה מעצמה, ועל כן כיון דעדו חתימתו היא האמתית הרי היא חקורה וקיימת, וחזרתו כיון שהיא דברים של שקר אינה מועלת לבטל העדות, ומה שחזר בו בתכ"ד לא איכפת לן כיון דהיא חזרה של שקר.)

(ולפ"ז צ"ע, איך שייך בשטר הך דינא דנמצא אחד מהם קרוב או פסול עדות כולן בטלה, והרי בדין עדות כולן בטלה הא בעינן שיעידו כל העדים כל אחד מהן בתכ"ד של חברו, וא"כ הרי לא שייך זאת אלא בעדות בע"פ, דיכול לחזור ולבטל עדותו בתכ"ד, ועל כן מועיל התכ"ד לצרפן לעדות אחת, משא"כ בשטר, דאף בתכ"ד ג"כ אינו יכול לבטל עדותו, וא"כ הא כבר נגמרה עדותו אף קודם כדי דיבור, וא"כ לעולם דינו כלאחר כדי דיבור, דקי"ל דעדו השאר קיימת, וה"נ בשטרות לעולם דכוותה, וצ"ע. ואפילו אם נימא, דגם בשטר מועלת חזרתו תכ"ד שאמר עדות שקר העדתי לענין זה שלא נאמין לעדותו שבשטר כל זמן שלא יתברר שעדותו שבשטר היא האמתית, אבל הרי זה לא יועיל רק לענין שיכולו העדים להטעותנו שלא יתברר לפנינו שחתימתן קיימת, אבל באמת הרי עדותן שבכתב קיימת ולא חזרתן, ולענין הך דינא שתכ"ד עושה עדות כולן עדות אחת ומצרפן, הלא בעינן שיכולו לחזור ולבטל עדותן באמת, אבל מה שיכולין לחזור ולהטעותנו, זה אינו מועיל כלל לצרפן לעדות אחת, וכיון דבאמת אין יכולין לחזור מעדותן, שוב הדר דינא כלאחר כדי דיבור, דלא בטלה עדות כולן.)

(והאומנם דיש לדון ולומר, דהא דתכ"ד משוי לכולהו עדות אחת, לא הוי טעמא משום דהראשונים יכולין עוד לחזור בהן, אלא דזה הוי דין בפ"ע דכל תכ"ד כדיבור דמי ומקרי שהעידו כולן כאחת, וזהו דמשוי לכולהו חדא עדות, משא"כ לאחר כדי דיבור נחלקה העדתן והויין הגדות מיוחדות, ועל כן לא בטלה עדות כולן, וכדאשכחן בנפשות דבעינן שיגידו כאחת, ומשום דבלא"ה הויא הגדה מיוחדת, וכמבואר הך טעמא אליבא דת"ק דח"נ יעו"ש, וה"נ לענין נמצא אחד מהן קרוב או פסול, עיקר הדין של תכ"ד הוא ג"כ משום מיוחדת, אבל לא משום חזרה כלל. אבל נראה, דכיון דנשלמה עדות חתימתן לענין זה מיהא דאין יכולין לחזור בהן, ושוב לאו בדידהו תליא מילתא, א"כ שוב לא שייך כלל הך דינא דתכ"ד, כיון דהוא אינו שייך עוד לעדותו שכבר חתם, וא"כ פקע מעדותו זאת כל דין תכ"ד לגמרי, ושוב דינו כלאחר כדי דיבור, וקשה דאיך אמרינן דעדו כולן בטלה, כיון דהוי כהעידו לאחר כדי דיבור, דמבואר בהסוגיא שהבאנו דלא בטלה עדות כולן. והניחא לדעת הרמב"ם בפ"כ מהל' עדות הל"ג שפסק דגם בהעידו לאחר כדי דיבור ג"כ אמרינן דבטלה עדות כולן, א"כ שפיר ניחא גם הכא הא דבטלה עדות כולן, אבל לדעת הראב"ד דס"ל שם דלא בטלה עדות כולן רק כשהעידו בתכ"ד, א"כ הדרא קושיתנו דאיך שייך כלל דין נמצא אחד מהן קרוב או פסול בשטרות, כיון דלית בהו דין תכ"ד. אלא ודאי כמש"כ

מתיבתא דרקייעא: לעילוי נשמת הרב בן-ציון בן הרב יחזקאל ואסתר מרים

למעלה, דהא דאם ישבו כולן לחתום עדות כולן בטלה והשטר בטל, הוא משום דין נמצא אחד מהן קרוב או פסול של שעת ראי', ולא משום פסול הגדה, וממילא דלא שייך הכא דין תכ"ד כלל, ושפיר נוהג גם בשטרות, וכש"נ.)

עכ"פ נתבאר, דהא דדיינין בשטר דין נמצא אחד מהן קרוב או פסול לבטל עדות כולן, הוא רק על העדים עצמן בעת חתימתן, אבל על עצם הגדתן האמורה בשטר זה לא שייך כלל לדון בזה דין נמצא אחד מהם קרוב או פסול לבטל עדות השאר, ולפי"ז הרי ניחא הא דפסק הרמב"ם דבאין עדות ברורה שכולם ישבו לחתום השטר כשר, משום שאפשר להיות שחתמו זה שלא בפני זה, והקשינו ע"ז דאכתי ספיקא הוי, ומעתה הרי ניחא, דבאמת השטר עצמו כמו שהוא לפנינו הא לית בי' שום פסולא והרי הוא בכשרותו, כיון דעיקרו הוא הגדת העדים וקבלתן, ובזה הא הוי דינן כשתי עדיות שהעידו בשתי בתי דינין דעדות הכשרים קיימת, וזה לא מצינו בשום מקום שנחדש על עדות כשרה הך חששא דילמא הי' בשעת ראי' קרוב או פסול, ועל כן הרי הוא בכשרותו. וניחא נמי הא דפסק הרמב"ם דנאמנין לומר שישבו כולן לחתום, ולפסול את השטר בזה, כיון דבאמת ס"ל להרמב"ם דעל הך פסולא דנמצא אחד מהן קאו"פ לא אמרינן כלל דהוי כמו שנחקרה עדותן בב"ד, ומ"מ בסתמא כשר משום דבלא"ה ליכא חששא כלל, וכמש"כ.

((והנה בטעמו של הרמב"ם דס"ל דלא אמרינן על הך פסולא דנמצא אחד מהן קרוב או פסול הך דינא דעדים החתומין על השטר נעשה כמו שנחקרה עדותן בב"ד, מבואר בב"י סי' מ"ה דהוא משום דהשטר עצמו כמו שהוא לפנינו הרי הוא עם הריעותא מעדות הקאו"פ שבו. וי"ל עוד, דכל עד החתום בשטר אינו כחוקר רק על עצמו, ולא על העדים האחרים החתומין עמו, ועל כן אין בעדותן רק שחתימתן כשרה מצד עצמן, ולא מפסולא דנמצא אחד מהן קרוב או פסול דהוא פסול הנעשה מחתימת השני. אכן כל זה הרי לא שייך אלא אם נימא דהפסול דנמצא אחד מהן קרוב או פסול שבשטר הוא פסול הגדה, והפסול נעשה ע"י חתימתן, ועל כן אמרינן דכיון דעל חתימת השני אין זה מעיד כלום, ממילא דאין בעדותו לגבי השני אם הוא קרוב או פסול, אבל לפמש"כ דהך דנמצא אחד מהם קרוב או פסול שבשטר הוא פסול בעיקר ראיית עדותם, א"כ הא נמצא דשוב הגדת כל אחד בחתימתו פסולה היא מעיקרא, כיון דכבר הם פסולים ועומדים, וממילא דבזה דנעשה כמו שנחקרה עדותן בב"ד דהגדתם כשרה מצד עצמם, איכללא בזה גם הא שלא הי' בהן פסולא דנמצא אחד מהן קרוב או פסול בראייתם, דאז ג"כ הלא הגדתם פסולה מצד עצמם, ומדפסק הרמב"ם דלא אמרינן בזה הך דעדים החתומין על השטר נעשה כמו שנחקרה עדותם בב"ד, ש"מ דפסולו הוא פסול הגדה ולא פסול ראי', ודלא כדברינו. ולפי טעמו של הב"י ג"כ צ"ע, אם אך נימא דהוא פסול ראי', אם זה חשיב ריעותא בהשטר, כיון דהשטר לא הוי רק גורם לחוש דילמא ישבו כולן כאחת ונפסלו אז בשעת ראי', אבל בעצם חתימת העדים הרי ליכא שום ריעותא, כיון דעדיות מחולקות הן, וא"כ אמאי לא נימא גם בזה עדים החתומין על השטר נעשה כמו שנחקרה עדותן בב"ד.

אכן נראה, דבאמת גם זה שהן עצמן הויין עדים בעדות זו שבשטר, הכל בחתימתן הוא דהויא זאת, דבזה הוא דנעשו עדי השטר, וזהו כל יסוד עדותן, ובלעדי חתימתן ודין עדותן שעל השטר לית בהו שום דין עדות כלל, ואך דבחתימתן גופה מחלקינן ואמרינן, דבהלכות עדות במה שהן עצמן נעשין עדים על הך מעשה בזה כולהו כת אחת של עדים הם, וכולהו אחדא מילתא קמסהדי, דשטר זה שחתומין עליו הוי חד מעשה לגבי דין עדותן, משא"כ לגבי דין הגדלת עדות שיש בהשטר, בזה חתימת כל אחד חשובה הגדת עדות מחולקת, וגם דין שטר בפ"ע, כיון דכל אחד בפ"ע הויא עדותו כמו שנחקרה בב"ד גם בלא חברו, וכש"נ. ועכ"פ הא מיהא ודאי, דכל יסוד עדותן וראיית עדותן הכל הוא בחתימתן, ובזה שהן עדי השטר זהו כל דין עדות שלהן, וגם הא דבישבו כולן לחתום כאחת חיילא בהו פסולא דקאו"פ של עדות ראי', ג"כ בחתימתן הוא דנעשה זאת, דהנך כולהו שישבו לחתום אם אחד מהם לא חתם פקע מיני' דין עדות לגמרי, ואינו לא עד ראי' ולא עד הגדה, וכן אם חתמו כל אחד בשטר בפ"ע, לפי מה דקי"ל הודאה אחר הודאה מצטרפין ועדותן מועלת, מ"מ נראה ודאי דלגבי דין נמצא אחד מהם קרוב או פסול אינן מצטרפין, ומשום דכיון דהשטרות חלוקין על כן הויין עדות מחולקת גם בעצם דין עדות שלהן, ואך בזה שהן חתומין כולן ביחד על שטר אחד בזה הוא דנעשו כת אחת, ומשום דלגבי עצם דין עדותן וראיית עדותן הוי הך שטרא חד מעשה, כיון דחד שטר הוא, ולפי"ז הרי מיושב היטב הא דלא אמרינן עדים החתומין על השטר נעשה כמו שנחקרה עדותן בב"ד להפקיע מיני' הך פסולא דנמצא אחד מהם קרוב או פסול, דכיון דחתימת האחד אינה מעידה על חתימת השני, וכל עד עדותו חקורה רק על חתימתו לבד, א"כ הרי ממילא דכל הריעותות הבאין ע"י חתימת השני אין בזה דין עדות שנחקרה בב"ד מאחד על חברו, וממילא דלא שייך הך דינא דנעשה כמו שנחקרה עדותן לדין נמצא אחד מהן קרוב או פסול, כיון דהפסול של קרוב או פסול הוא בא מעצם מעשה חתימת השני. וגם טעמו של הב"י ג"כ מיושב היטב, דכיון דהא מיהא

מתיבתא דרקיעא: לעילוי נשמת הרב בן-ציון בן הרב יחזקאל ואסתר מרים

דבחתמתן הוא דנעשה בהן פסולא דקא"פ, א"כ מיחשבא זאת ריעותא בשטר עצמו, ועל כן אף על גב דבסתמא לא חיישין דילמא ישבו כולן כאחת לחתום, מ"מ היכא דעדים מעידין ע"ז שפיר נאמנים, ואינן מוכחשים מחמת עדי השטר, כיון דהריעותא היא מעצם חתימתן. וכבר הבאנו בדבר הרמב"ם מבואר להדיא דפסול נמצא אחד מהן קרוב או פסול שבשטר הוא פסול ראי' ולא פסול הגדה, מדתלאו בדין נתכוונו להעיד, וא"כ בע"כ מוכרחים הדברים כמש"כ.

והנה כבר הבאנו מהתוס' שכתבו בגיטין דף י"ח ז"ל אמאי תלינן בשאר שטרות שחתמו למילוי לישילינהו כי היכי דשיילינן התם למחזי אתיתו כו' ואומר ר"ת דשאני שטר דעדים החתומין נעשה כמו שנחקרה עדותן בב"ד עכ"ל, הרי להדיא דאי לא הוה חשיב כנחקרה עדותן בב"ד לא הוה מכשרין שטרא, מספיקא דהך חששא דנמצא אחד מהם קרוב או פסול, וזהו להדיא דלא כמו שכתבנו בדעת הרמב"ם. ולכאורה נראה מוכרח מזה, דהתוס' ס"ל דבשטר שחתמו בו קרוב או פסול אית ביה גם הך פסולא דנמצא אחד מהן קרוב או פסול של שעת הגדה, וא"כ הא נמצא דהשטר כמו שהוא לפנינו הרי הוא בפסולו, ולהכי הוא דלא מכשרין ליה מספיקא, אם לא משום טעמא דנעשה כמו שנחקרה עדותן בב"ד שנעשה בכשרות. וי"ל דהתוס' והרמב"ם בזה לטעמיהו אזלי, דהנה דעת התוס' בב"ב דף קס"ה דשטר הבא בעד אחד לא הוי שטר כלל, ושני שטרות הבאין לפנינו ובכל אחד חתום בו עד אחד לא מצטרפי, משום דלא אשכחן בשום מקום שטר בעד אחד שיועיל, עיין שם בדבריהם, הרי דס"ל להתוס' דעד אחד בשטר לאו כלום הוא, ואף תורת עד אחד אין בו להצטרף עם עוד עד אחד. ולפי זה הא נמצא, דהא דעדים החתומין על השטר נעשה כמו שנחקרה עדותן בב"ד, דוקא בשני העדים ביחד הוא דחיייל בהו הך דינא. ולפי זה שפיר ס"ל להתוס' דאית בשטר גם הך פסולא דנמצא אחד מהן קרוב או פסול של הגדה, ואין זה דומה כלל להעידו בשתי ב"ד, דכיון דרק משניהן ביחד הוא דנעשה עדותן חקורה, א"כ הרי הוא כב"ד אחד, דמצטרפי גם לענין הך פסולא דנמצא אחד מהן קרוב או פסול, משא"כ לדעת הרמב"ם שפסק בפ"ד מהל' מלוה ולוה ובפ"ד מהל' טוען ונטען דעד אחד בשטר מועיל לחיוב שבועה ולדין מתוך שאינו יכול לישבע משלם, הרי דס"ל דשטר הבא בעד אחד הוי שטר, ונמצא דכל עד שבשטר הויא עדותו כנחקרה בב"ד גם בלא חברו, וממילא דהויין כהעידו בשתי ב"ד, דלא מצטרפי לענין פסול דקרוב או פסול של הגדה, ורק פסולא דקרוב או פסול של שעת ראייה הוא דאית בהו, ומיושב היטב דעת הרמב"ם כמו שכתבנו.

אכן נראה, דאפילו אם נימא דעד אחד בשטר אינו מועיל כלל אף לחיוב שבועה, מ"מ אין זה משום דלא חייל על עדותו כל הך דינא דנעשה כמו שנחקרה בב"ד, אלא דעיקר הדין הוא, דאף דהויא עדותו כמו שנחקרה בב"ד, מ"מ עדותו לא מועלת משום דהוי רק עד אחד, דכך היא ההלכה של שטרות שהם דוקא בשנים עדים, והוי ככל הדברים הצריכין שני עדים, ודין עדותו בזה כדון עד אחד בעל פה במקום שצריך שני עדים, דעדותו חקורה וקיימת, ורק דאינה מועלת. וכן הוא מוכרח מהא דאיתא בב"ב דף קס"ה שם דעד אחד בכתב ועד אחד בעל פה מצטרפין, דזהו להדיא דגם שטר בעד אחד הוי שטר, ולהנך דס"ל דשטר הבא בעד אחד לאו כלום הוא, הרי פירשו התוס' שם דהא דעד אחד בכתב ועד אחד בעל פה מצטרפין היינו עד חתימה ועד מסירה, דתרווייהו אשטרא קמסהדי, אבל מ"מ הרי אם נימא דעיקר הדין דנעשה כמו שנחקרה עדותן בב"ד לא חייל רק בעדות של שנים דוקא, ועד אחד בשטר לא הויא עדותו כנחקרה בב"ד כלל, א"כ מאי מהניא ליה מה דאיכא גם עד מסירה, והלא העד מסירה מועיל רק לעיקר דין השטר וקיומו, אבל לחלות דין שיש בשטר של עדי חתימה, שהוא דין הגדת עדות מדין דנעשה כמו שנחקרה עדותן בב"ד, הלא אין עדי מסירה שייכים כלל לזה, וכל עיקר דין עדי מסירה שהשטר מתקיים על ידם הוא דין ראיית עדות, וא"כ איך שייך לומר שישלים העד מסירה דין שנים עדים דצריכין לענין דינא דנעשה כמו שנחקרה עדותן בב"ד, כיון דאינו מענינה של הגדת עדות הכלולה בעדי חתימה. וגם דבעיקר דין השטר חלוקין הן בדין עדי חתימה ועדי מסירה זה מזה, דעדי חתימה הן הן עצמו של שטר, משא"כ עדי מסירה דין רק שמועילין לקיום דין שטר, אבל לא דהן בכלל עצמו של שטר, וא"כ הלא בודאי קשה דאיך מועיל צירופו של העד מסירה להעד החתום בשטר שיהא בו דין עדי חתימה של שטר, אלא ודאי דגם עד אחד בשטר חייל ביה דין שטר דנעשה כמו שנחקרה עדותן בב"ד, ודין עד אחד ביה, ורק דעד אחד אינו מועיל לעדות זו, ועל כן שפיר מצטרף הוא לעד מסירה להדין שנים עדים דבעינן לקיום דין שטר. ולפי זה הרי שוב נמצא, דבכל עדים החתומין בשטר, כל עד בפני עצמו הויא עדותו כמו שנחקרה בב"ד אף בלעדי חברו, ושוב חזר דינא כמו שנחקר כל אחד בב"ד מיוחד, דלא שייך בהו הדין דנמצא אחד מהן קרוב או פסול עדות כולן בטלה. ועל כן נראה, דגם לדעת התוס' הא דנוהג פסול דנמצא אחד מהן קרוב או פסול בשטרות הוא רק משום פסול ראיית עדות, ולא משום פסול הגדה, ורק דהתוס' ס"ל דבכל זאת מ"מ כיון דחתום בהשטר גם קרוב או פסול לא מקיימין שטרא מספיקא, וחיישין דלמא היה הקרוב או פסול עם הכשרים במעמד אחד בשעת החתימה, שאז היא ראיית העדות, אם לא משום טעמא דעדים החתומין על השטר נעשה כמו שנחקרה עדותן בב"ד שנעשה בהכשר גם מפסולא דקרוב או פסול, ולהכי הוא דמקיימין שטרא.

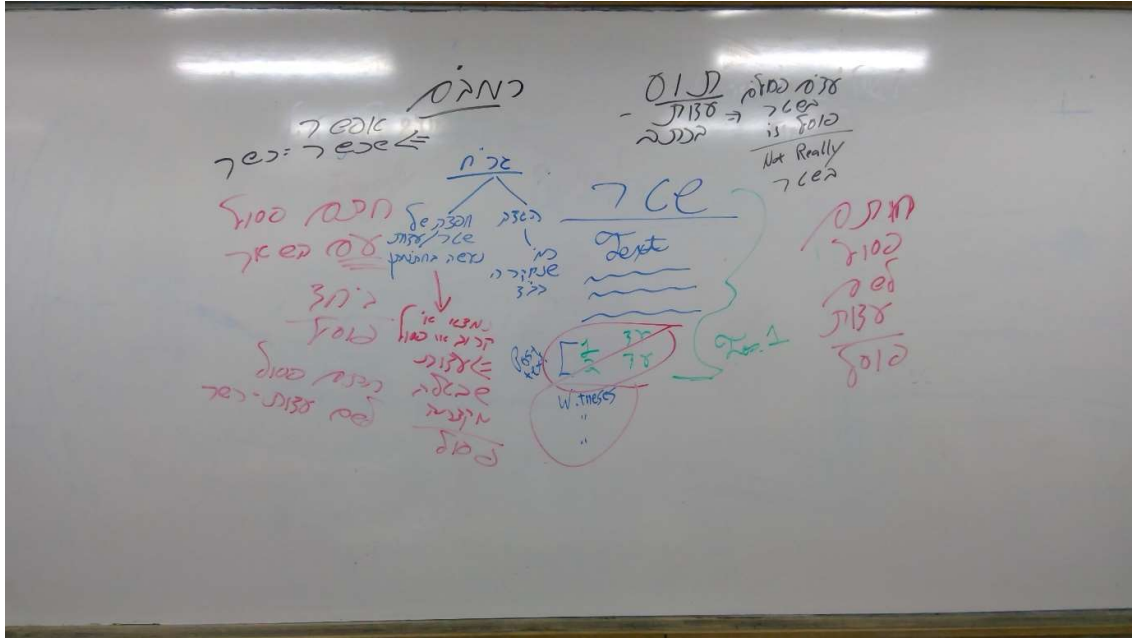
וביסוד הר מילתא שכתבנו דעדים החתומין על השטר כל אחד היו כחקור רק על עצמו ולא על העדים האחרים החתומים עמו, הנה זה נסתר מהסוגיא דכתובות דף י"ט [ע"א] דשנים שהיו חתומין על השטר ומתו ובאו שנים ואמרו כתב ידם הוא אבל אנוסין היו קטנים היו פסולי עדות היו דאם כתב ידם יוצא ממקום אחר חשיבי תרי ותרי לגבי עדי השטר, ומשום דעדים החתומין על השטר נעשה כמו שנחקרה עדותן בב"ד, ואם נימא דכל אחד אינו מעיד רק על עצמו לבד, א"כ הא אין כאן תרי ותרי, כי אם דהוי תרי בחד, דהרי כל עד החתום בשטר הוא רק חד סהדא שמעיד על כשרותו, והוא מה שמעיד על עצמו שאינו קרוב או פסול, ועל פסולו הא איכא עדות של שנים משני אלה המעידין עליו שהוא קרוב או פסול, וקשה היאך חשבינן להו לתרי ותרי, כיון דבעיקר הכחשתן שעל כל עד בפני עצמו הויין תרי לגבי חד, דעדות השנים קיימת ועדות האחד בטלה, וכמבאר בב"ק דף ע"ג יע"ש. אלא ודאי דכל עדים החתומין על השטר נכלל בעדותן שהשטר כשר גם מצד יתר העדים החתומין בו, וגם על זה הוי כמו שנחקרה עדותן בב"ד, ועל כן שפיר הוי דינא דבבאו שנים אחרים לפסולו הוו תרי ותרי, כיון דגם בשטר יש כאן עדות של שנים המעידין יחד על כשרותו והכשר העדות שבו. ולפי זה הרי שוב הדר דינא, דכל עדים החתומין על השטר נעשה כמו שנחקרה עדותן בבית דין דהרי הוא בכשרותו גם בפני הר פסולא דנמצא אחד מהן קרוב או פסול, ונסתר זה הטעם שכתבנו דכיון דהפסול בא מחבירו ולא מחמת עצמו ע"כ אין בזה דין חזקת שטר דעדותו נחקרה שהוא בכשרותו, ולפי המבואר הרי אי אפשר לומר כן, דהרי חזינן דעל כל מעשה השטר וגם על הכשרו שבא מחמת חבירו העד שני ג"כ אמרינן דהרי הוא כמו שנחקרה עדותו בב"ד, והרי הוא בכשרותו, ונחקרה זאת מכל העדים יחדיו, וממילא הרי נכלל בזה דלית ביה גם הר פסולא דנמצא מהן קרוב או פסול, וצ"ע דברי הרמב"ם שפסק דאם יש עדות ברורה שכולן ישבו לחתום השטר בטל בודאי, ואמאי לא חשבינן להו כתרי ותרי. אלא ודאי דהכא שאני משום דכיון דהא ודאי דחתומין בו גם פסולין, והרי הוא לפנינו בפסולא דנמצא אחד מהן קרוב או פסול, ורק דאנו באין להכשירו על ידי שנחלק העדות ולעשותן עדות מיוחדת לומר שחתמו זה שלא בפני זה על כן לית בהו הר דינא דנחקרה עדותן בב"ד, וזהו להדיא כמו שכתב הב"י.

והנה לפני המבואר הרי יש מקום לומר, דשפיר שייך בשטר גם דין נמצא אחד מהן קרוב או פסול של הגדה, דנראה דהא דכל אחד בעדותו מעיד גם על חברו שהוא כשר, הוא משום דכל העדים החתומים חד סהדותא נינהו בהגדתן, אשר על כן נהי דבעצם ההילכתא דשטרות דעדותן כמו שנחקרה בב"ד אין אחד שייך לחבירו כלל, אבל מ"מ מאחר דגם זה נכלל בהגדתן דכולהו אתו להיות חדא עדות וחדא הגדה, א"כ ממילא מועיל זאת למיחל עלייהו דין נמצא אחד מהם קרוב או פסול לבטל העדות כולה. אכן מלבד דאין זה מוכרע, י"ל עוד, דנהי דהא ודאי דכל אחד מעיד גם על חבירו, ומשום דכמו שמעיד על כל מעשה השטר כמו כן הוא מעיד על חתימת השני, דהוא זה ג"כ מעצם השטר, ועל כן לענין הכחשה שפיר הויין תרי ותרי, אבל לענין דין נמצא אחד מהם קרוב או פסול הכל תלוי בדין צירוף עדותן, וזה לא מצינו דהגדתן מצטרפת למהו חדא הגדה. ובדעת הרמב"ם הרי כבר הבאנו דהפסול של נמצא אחד מהן קרוב או פסול שבשטר הוא משום פסול ראייה, וכדתלי לה בדין נתכונו להעיד, ומיושבים היטב דברינו למעלה כמו שכתבנו.

(ובעיקר הסוגיא דכתובות שהבאנו, דשנים החתומין על השטר ובאו שנים אחרים ואמרו אנוסין היו קטנים היו פסולי עדות היו דאם כתב ידם יוצא ממקום אחר חשיבי תרי ותרי עדים המעידין ועדי השטר, צ"ע לפי מה דקיי"ל דעדי השטר חותמין זה שלא בפני זה, וא"כ הא יכול להיות שחתמו זה שלא בפני זה, דאז הלא ודאי דאין בעדותו של האחד כלל לגבי השני אם הוא קרוב או פסול אם לא, כיון שאינו יודע מהשני כלל, ואז ודאי דהוי כמו דאסהידו ביה תרי בחד ותרי בחד, דמבואר בב"ק דף ע"ג [ע"א] דהשנים האחרונים נאמנים לפוסלם, ואיך אמרינן דחשיבי תרי ותרי, וצ"ע. ואמנם כן דבאנוסים היו ניחא, דהרי הא דבטלה העדות אם היו אנוסים, הלא זהו רק משום דעצם המעשה לא היתה כמו שאמרו, אבל אם אך המעשה אמת הלא עדותן כשרה ומתקיימת גם בעדים אנוסים, וא"כ הרי עיקר ההכחשה היא בעצם המעשה אם הוא כמו שאמרו אם לא, ועל זה הא הויין באמת תרי ותרי. אמנם ברמב"ם פ"ז מהל' עדות מבואר להדיא דגם בקטנים היו פסולי עדות היו הויין תרי ותרי, וכפשטא דברייתא דאם כתב ידם יוצא ממקום אחר אין נאמנים, דקאי אכולהו בבי, ובזה שוב קשה דהא הויין תרי בחד ותרי בחד, וצ"ע.)

מתיבתא דרקיעא: לעילוי נשמת הרב בן-ציון בן הרב יחזקאל ואסתר מרים

יד רמ"ה מסכת בבא בתרא פרק י

סימן לד).... ובדין הוא דאי מתברר דהאי קרוב או פסול חתים ברישא ובתר הכי חתימי כשרין בין מעילאי בין מתתאי, אף על גב דחתימי זה שלא בפני זה, כיון דחזיוה לחתמות ידיה בשטרא ואצטרפו בהדיה כמאן דאסהידו בהדיה כחדא דמי. וענש הכתוב לנטפל לעובר עברה כעובר עבירה ולנטפל לפסול כפסול. אלא הכא כיון דהאי קרוב או פסול איכא למימר דלא חתם אלא לבתר דחתימי עליה שני עדים כשרים. דאי אשתכח ברישא אימור מעיקרא חתימי כשרים מתתאי ברחוק שיטה אחת או שתים ואתא מאריה דשטרא ואחתים בהווא רוחא קרובין או פסולין למלויה לאויר כדחזקיה. ואי אשתכח לבסוף כ"ש דתתקיים העדות בשאר. דמוכחא מילתא דכשרים חתימי ברישא אדעתא דלא חתים עליה לא קרוב ולא פסול, ובתר הכי אתאי האי קרוב או פסול וחתים עליה. דליכא לבטולה לסהדותא דכשרים בהכי, דהא כי חתימי אינהו לאו אדעתא דמצטרף פסול בהדיהו חתימי.